

LARA KERZNAR¹

Juriš – glas mladih slišan

Avtorski projekt Slovenskega ljudskega gledališča Celje, premišljeno naslovljen *Juriš*, bi komu na prvi pogled lahko izgledal le kot biografija dveh velikih slovenskih pesnikov, Karla Destovnika Kajuha in Franceta Balantiča, razdeljena na pomembne dogodke v njunih življenjih. V resnici je toliko več od tega, da se tega ne da napisati. V predstavi je jasno slišan glas mlajše generacije, ne samo v večini upodobljenih oseb, ampak tudi ustvarjalne ekipe, ki s takimi uprizoritvami na srečo ne bo več zamrl.

Kajuh je nedvomno ime, ki ga vsi mladi poznamo po zaključeni srednji šoli. Predstava pa lahko v nas vzbudi vprašanje, koliko zares vemo o njem. Večina verjetno bolj malo. Prav tako je vprašanje, koliko nas je slišalo za Balantiča. Na žalost verjetno opazno manj. V tem projektu sta oba predstavljena neverjetno dobro, kot tudi podobnosti in razlike med njima. Slednje so opazne že takoj na začetku po njuni drži. Karel je samozavesten, močan človek, medtem ko je France vase zaprt in nežen fant. V celoti je France prikazan kot introvert, čigar osnovna skrb je dobrobit njegove družine, saj jim dolgo ne pove, kako trpi v taborišču, pa tudi za pomoč jih ne prosi. Tudi Kajuh ima nežno plat, ki pa je občutno manj prisotna. Vidi se, da velikokrat v ospredje postavi lastne interese, sploh pri tisku svojih zbirk v resnično težkih razmerah za njegove tovariše. Najpomembneje je, da sta oba prikazana kot mlada človeka, od katerih je na žalost ostalo samo to, kar sta uspela v svojih prekratkih življenjih napisati.

Nasprotja se nadaljujejo skozi celo predstavo. Predvsem so vidna v rekvizitih, ki nosijo globoko simboliko. Tako se sneg spremeni iz simbola Silvinega in Karlovega otroka, ki bi mlademu paru prinesel novo upanje, v nekaj, česar se ne da vrniti, ko je pomešan s krvjo in Silvi pade iz rok. Dejstvo, da je najprej bel, kot češnjevi cvetovi, ki v Kajuhovi pesmi *Bosa pojdiva, dekle, obsorej*, ki je uporabljena v predstavi in njegovem ciklu *Ljubezenske*, nasploh simbolizirajo ravno upanje, nato pa umazan s krvjo postane rdečkast, ko se sanje o detetu razblinijo, je samo pika na i. Simbolika se še stopnjuje, ko je uporabljen kot pokazatelj izredno težkih razmer, s katerimi so se partizani spopadali med tiskom Karlove zbirke in kasneje. Prav tako je udaren simbol napis »Preko smrti stopamo v svobodo«, ki po svoji oblikovanosti srhljivo spominja na

¹ Gimnazija Celje-Center, 4. b. lara.kerznar@gmail.com

zlovešč napis »Arbeit Macht Frei« iz Auschwitza, prav tako pa ju lahko povežemo tudi pomensko. Smrt je namreč za vse ujetnike taborišč predstavljala odrešitev.

Prav pretresljivo je prikazana Silva. Iz njene korespondence s Karlom je očitno, da jo je ta zares ljubil. Njegova globoka ljubezen se kaže tudi v njegovih ljubezenskih pesmih, ki so bile nedvomno posvečene dekletu. Šokanten je njen govor po tem, ko izve, da bo Karel šel v partizane. Pokaže namreč zavedanje, da bo njeno ime bodisi popolnoma pozabljeno bodisi poznano le kot ime Karlove ljubice, kar se je v resnici zgodilo. Pa ne samo njej. Obstaja ničkoliko imen deklet, ki jih poznamo le zato, ker so bile muze določenega umetnika. Če se je dekle že takrat v resnici zavedalo, da se bo to zgodilo, je to prav noro.

Še en nepogrešljiv pripomoček so mikrofoni, ki ne le omogočajo, da se igralce dobro sliši čez mestoma glasno glasbo, ampak imajo veliko večjo vlogo od tega. Dajejo smisel povedi »So rekli ...«, ki odlično povezuje celo predstavo in gledalcu daje občutek, kot da posluša zgodbo. Seveda pa je najbolj nepogrešljiv brezžični mikrofoni, ki pri obeh pesnikih pred smrtjo simbolizira srčni utrip, kar je neverjetno učinkovita podrobnost, ki poskrbi, da smrti fantov še bolj zarežeta v srce gledalca.

Posebno sporočilen je tudi tretji del predstave. Na plakatih je prikazano, kaj vse se je Slovencem zgodilo od Kajuhove in Balantičeve smrti pa kako se v resnici ni spremenilo prav nič. Slovenci še vedno ponavljamo iste neumnosti, kot smo jih takrat, ali pa delamo še hujše. Predvsem ne pokažemo dovolj hvaležnosti svojim prednikom. Brez njihovega ogromnega žrtvovanja za nas danes ne bi imeli ne svoje države, ne jezika in kulture, pa še marsičesa drugega ne. Ustvarjalci nam s tem segmentom postavijo ogledalo. Lahko samo upamo, da bomo znali pogledati vanj in se iz tega kaj naučiti.

Še ena od izjemno premišljenih in učinkovitih odločitev kreativne ekipe je umestitev produkcije na Mali oder. Ravno majhnost prostora gledalcu omogoči, da se počuti, kot da je del dogajanja na odru. Tako dobi še poudarjen občutek intimnosti in se še bolj poveže s protagonistoma, kar je za to zgodbo ključnega pomena. Prav zaradi te povezave pa se mu sicer neizbežni in znani smrti fantov zarežeta še globlje v srce.

Najbolj viden in pomemben dosežek ekipe je ta, da dva literata, od katerih je poleg številnih del ostalo le še ime, prikaže kot človeka. Kot fanta, ki jima je bilo življenje veliko prehitro odvzeto. Na žalost ljudje na umetnike ne gledamo kot na ljudi, sploh v šolah ne. So samo še eno ime v zvezku, ki ga je treba poznati za test. Nihče ne pomisli na dejstvo, da večina umetnosti nastane iz človeške duše, pa naj bo iz hude bolečine ali silne sreče. Vsako delo v sebi nosi vsaj

majhen delček avtorja, tudi če ne vsebuje striktno avtobiografskih elementov. Prav nedopustno je, da se v šolskem načrtu to spregleda in te ljudi obravnava kot samo ime. Kot nekoga, ali še slabše, nekaj, o čemer je treba znati povedati par besed, nato pa se posvetiti le njegovemu delu. *Juriš* pa se posveti dvema človekoma, ki sta slučajno tudi pisala pesmi in bila slučajno dobra v tem. Resnično da glas življenju vsakega fanta, ne le temu, kar sta v svojem kratkem času na Zemlji uspela pustiti za seboj, kar je vredno najvišje možne pohvale.

Projekt je torej resnično glas mlade generacije, pa naj bo ta Kajuhova in Balantičeva ali pa generacija ljudi, ki ga je postavila na oder. V vsakem primeru si ekipa od nas, mladih, zasluži zahvalo. Poskrbela je, da je naš glas slišan in uslišan. Prikazala nam je nepredstavljive trenutke, ki so bili za mlade takrat še kako resnični, a so še vedno na svoj način poskrbeli, da njihov glas ni izzvenel. To je nedvomno dovolj velik razlog, da tega tudi danes ne smemo dopustiti. Vsej ekipi, hvala za naš glas in hvala, ker ste pred nami spet oživili človeka, ne pa praznih lupin s poznanimi imeni.

Besedilo je bilo za objavo delno jezikovno urejeno.